

Buji Ferenc

A KICSINYEK*

*Bizony mondom nektek, ha nem változtok meg, s nem lesztek olyanok,
mint a gyerekek, nem mentek be a mennyek országába.*

Mt 18,3

Az Emberfia tanításának egyik legjellegzetesebb eleme a gyermekség és általában a kicsinység fontosságának kiemelése. Különös, hogy ezt a markáns jézusi szimbolizmust mennyire nem sikerült felismerni sem a biblikus teológiának, sem a keresztény igehirdetésnek: vagy félreértette, vagy ami még rosszabb, banálisan, laposan és szentimentálisan értelmezte. Pedig e szimbolizmus mélyen átjárja a szinoptikus evangéliumokat (és mellettük a Tamás-evangéliumot is) – viszont meglepő módon teljesen hiányzik János evangéliumából.

Ha választ keresünk arra, hogy miért nem sikerült felismernie a teológiának, hogy itt egy egységes szimbolizmusról van szó, a kicsiség szimbolizmusáról, s miért uralkodik szinte teljes zavar ez ügyben, akkor mindenekelőtt azt kell látunk: magának a kicsiségnek az eszméje mindig is idegen volt a keresztény teológiától és a keresztény embertől. Az erkölcsiségről kialakított keresztény eszményképben nincsen helye a kicsiségnek, az ugyanis nem illeszkedik a keresztény moralitás társadalmi és polgári értelmezéséhez. Valójában már az alázat is csak eredeti tartalmától megfosztva kaphatott helyet a keresztény moralításban. Pedig itt valami olyanról van szó, ami kulcsfontosságú eleme a radikális krisztusi etikának.

Mindenekelőtt el kell oszlatnunk azt a széltében-hosszában elterjedt félreértést, miszerint az Emberfiát valamiféle hétköznapi gyermekszeretet indította volna arra, hogy a gyermekeket magához engedje és tanítványai elé példaképként állítsa. A modern gyermek-szentimentalizmus befolyása alatt álló keresztény ember nagyon is hajlamos azt a jelenetet, amikor Jézust körülveszik a gyermekek, egyfajta bájos képként értelmezni, s úgy tekinteni rá, mint saját maga gyermekek iránti rajongásának evangéliumi igazolására. Pedig az Emberfia számára a gyermekek nem önmagukban és önmagukért bírtak fontossággal, hanem azért, mert valamit *jelképeztek* számára: azt, amilyenné tanítványainak válniuk

* Forrás → Buji Ferenc: *Az elfelejtett evangélium. A názáreti Jézus elveszett tanításai* (Budapest, 2006, Kairosz Kiadó), p. 90–98.

kell. Ő azonban a gyermekekben nem a tisztaságot és az ártatlanságot látta – mint a mai ember –, hanem a kicsinységet, semmibevettséget, utolsóságot, sőt megalázottságot: „Aki *megalázza* magát, mint ez a *gyerek*, az a legnagyobb a mennyek országában” (Mt 18,4). Amikor tehát Krisztus a gyermekekkel, illetve „kicsinyekkel” (Mk 10,14)¹ kapcsolatban arról beszél, hogy „ilyeneké az Isten országa”, akkor nyilvánvalóan nem arról van szó, hogy a gyermekek azok, akik előtt nyitva áll Isten országa, hanem azok előtt áll nyitva, akik hozzájuk hasonlóak – hozzájuk hasonlóak a *kicsinységben*. Ugyanezen oknál fogva állított tanítványai elé egy gyermeket az Emberfia, amikor egyik alkalommal azon tanakodtak, hogy ki közülük a legnagyobb (vö. Mk 9,34; Lk 9,46), illetve ki a legnagyobb a mennyek országában (vö. Mt 18,1): „Bizony mondom nektek, ha nem változtok meg, s nem lesztek olyanok, mint a gyerekek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát *megalázza* magát, mint ez a *gyerek*, az a legnagyobb a mennyek országában” (Mt 18,3–4). Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az a legnagyobb a mennyek országában, aki itt a legkisebb: „*Mert aki a legkisebb köztetek, az az igazán nagy*” (Lk 9,48). Éppen ezért amikor az Emberfia a gyermekekről beszél, voltaképpen a „kicsinyeket”, vagyis tanítványait érti alattuk – s ezért azonosítja a „gyermeket” (tanítványait) önmagával, önmagát pedig Atyjával: „Aki befogad egy ilyen *gyermeket* az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig engem befogad, nem engem fogad be, hanem azt, aki küldött engem. Ha csak egy pohár vizet ad is nektek valaki inni azért, *mert Krisztuséi vagytok*, bizony mondom nektek, megkapja érte a jutalmat. Ha viszont valaki megbotránkoztat egyet is e *kicsik* közül, *akik hisznek*, jobb volna neki, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tengerbe vetnék. Vigyázzatok, ne vessetek meg egyet se e *kicsik* közül! Mondom nektek: angyalaik az égben szüntelenül látják mennyei Atyám arcát.” (Mk 9,37.41–42 és Mt 18,10). Nyilvánvaló ugyanis, hogy nem a gyermekek azok a „kicsik”, akik hisznek az Emberfiában, hanem a tanítványai: *ők* azok, akikkel azonosítja magát, s akiket önmagán keresztül azonosít Atyjával; *ők* azok, akik méltónak találtattak arra, hogy angyaluk, angyali pártfogójuk legyen az égben – vagyis *ők* nem abban különböznek a többiektől, hogy az *ő* angyalaik szüntelenül Isten arcát látják, a többiek angyalai viszont nem (hiszen minden angyal látja Isten arcát), hanem hogy nekik egyáltalán *vannak* ilyen angyalaik, ellentétben a többiekkel, akik ilyenekkel nem rendelkeznek.

De tanítványait az Emberfia más alkalmakkor is egyszerűen csak – a „gyermek” szinonimájaként – „*kicsinyeknek*” nevezte: „Dicsőítelek, Atyám, ég és föld Ura, hogy az okosak és a bölcsek elől elrejtetted ezeket és a *kicsinyeknek* ki-

¹ „Hagyjátok – mondta –, hadd jöjjenek hozzám a *kicsinyek*, ne akadályozzátok őket, hisz ilyeneké az Isten országa.”

nyilatkoztattad” (Mt 11,25). Egészen különleges helyet foglal el a „kicsiségről” szóló jézusi kijelentések között Tamás evangéliumának 46. logionja. Ez a logion két olyan gondolatot kapcsol össze, amelyek a kánoni evangéliumokból is jól ismertek, ám azokban külön-külön szerepelnek: egyrészt azt, hogy az asszonytól született emberek között Keresztelő János a legnagyobb (vö. Lk 7,28),² másrészt azt, hogy János szintjét is felülmúlhatják azok, akik kicsinnyé lesznek: „Az asszonytól születettek között Ádámtól Keresztelő Jánosig nincsen nagyobb Keresztelő Jánosnál. ... Én mégis azt mondom: Aki közületek *kicsivé lesz*, az meg fogja ismerni az Országot és János fölé emelkedik” (Tm 46). Itt ugyanis nemcsak annyit mond Krisztus, hogy Isten országában a legkisebb is nagyobb Jánosnál, hanem azt mondja, hogy az ő követője éppen a kicsivé levés által fog fölébe emelkedni Jánosnak.

Van az Emberfiának egy beszéde, amelynek értelmezésével kapcsolatban teljes zavar uralkodik. Arról az utolsó ítéletről szóló beszédről van szó, amelyet csak Máté evangéliuma őrzött meg számunkra (Mt 25,31–46). A beszéd szerint az utolsó ítéletkor az Emberfia jobbjára állítja és az Ország dicsőségébe vezeti azokat, akik valamilyen jót tettek *vele*, míg baljára állítja és az örök tűzbe küldi azokat, akik elmulasztottak megtenni valami jót *vele* – s teszi mindezt azon az alapon, hogy „amit e *legkisebb testvéreim* közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (25,40), illetve „amit a *legkisebbek* valamelyikével nem tettetek, velem nem tettétek” (25,45). Nos, a biblikus teológia nem tudja eldönteni, hogy e „testvérek” alatt csupán a keresztények értendők, vagy mindenki, bár mindig is hajlott az utóbbi feltételezésre: minden szükségét szenvedő emberre vonatkozik. Pedig annak fényében, amit a kicsinyekről elmondtunk, ez a kérdés fel sem merülhet. Mert ugyan a 40. versben az Emberfia még az ő „legkisebb testvéreiről” beszél (a birtokos személyragnak már itt minden kétséget el kellene oszlatnia – vö. Mt 12,49),³ a 45. versben azonban már egyszerűen csak a „legkisebbekről” van szó – s „aki a *legkisebb* köztetek, az az igazán nagy” (Lk 9,48), „a legnagyobb [pedig] olyan, mintha a *legkisebb* volna” (Lk 22,26). De az eddig elhangzottakra a koronát az a jézusi mondás teszi fel, amelyet Máté evangéliuma őrzött meg: „Aki titeket befogad, engem fogad be, és aki engem fogad be, azt fogadja be, aki elküldött engem. ... Aki pedig csak egyetlen pohár friss vizet ad inni egynek e *kicsinyek* közül, mert az *tanítvány*, bizony mondom nektek, nem lesz híjával a jutalomnak” (Mt 10,40.42; vö. Mk 9,41)⁴. Mindez ugyanis nemcsak azt teszi

² „Mondom nektek, az asszonyok fiai között nincs, aki nagyobb volna Jánosnál. Az Isten országában azonban a legkisebb is nagyobb nála.”

³ „Ezek [tanítványaim, s nem vér szerinti testvéreim] az én ... testvéreim.”

⁴ „Ha csak egy pohár vizet ad is nektek inni azért, mert *Krisztuséi vagytok*...”

kétségtelenné, hogy a „kicsinyek”, „kicsik”, „legkisebbek” és „legkisebb testvéreim” azok, akik „hisznek” és „Krisztuséi”, hanem azt is, hogy legutóbb idézett mondásában Krisztus kifejezetten tanítványaival kapcsolatban jelenti ki azt, hogy amit velük tesznek, azt vele teszik, s amit vele tesznek, azt Atyjával teszik: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket elutasít, engem utasít el, aki pedig engem elutasít, azt utasítja el, aki küldött” (Lk 10,16) – mondja az Emberfia egy másik összefüggésben. Mert hiszen „aki prófétát fogad be *azért, mert próféta*, az a próféta jutalmát kapja, s aki igaz embert fogad be *azért, mert igaz*, az igaz ember jutalmában részesül” (Mt 10,41). Hogyan is azonosíthatná az Emberfia magát *akárkivel?!* Hogyan is lehetne meglátni az Emberfiát *akárkiben?!* Nem, őt csak azzal lehet azonosítani, őt csak abban lehet meglátni, aki a közös Atyától való születés révén *testvére* neki.

Mindez természetesen egyáltalán nem jelenti azt, hogy a mindenki irányába megnyilvánuló jószág cselekedeteit ne értékelte volna nagyra az, aki Atyja magatartását állította példaként tanítványai elé: „Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok üldözőitekért! Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak, aki fölkelte napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is” (Mt 5,44–45). Itt azonban különböző rendű és rangú dolgokról van szó: egyrészt arról, hogy aki – *legyen az bárki* – Krisztus követőivel (a „kicsikkel”) szemben bármit is tesz, azt valójában Krisztussal teszi; másrészt arról, hogy *Krisztus követőinek* (a „kicsiknek”) mindenkivel szemben a pártatlan isteni jószág magatartását kell gyakorolniuk.

Az eddigiek során fény derült arra, hogy amikor az Emberfia „kicsinyekről”, „legkisebbekről” és „gyermekéről” beszél, akkor valójában azokat érti rajtuk, akik követik tanítását. Ámde mindeddig homályban maradt e sajátos titulusok értelme: Miért kell gyermekekhez hasonlítaniuk, miért kell „kicsiknek” lenniük azoknak, akik azt szeretnék, hogy Isten országa kitarja előttük a kapuit?

A régi embertől idegen volt az a szentimentális gyermekkultusz, amely ma mindent eláraszt: a gyermek a figyelemnek nem középpontjában állt, mint ma, hanem éppen ellenkezőleg, perifériáján. *Ezért* nem akarták odaengedni a tanítványok mesterükhöz a kisgyermekeket, és tanítványait felülbírálva Krisztus *éppen ezért* szólította maga köré őket: mert a gyermek az „utolsóságnak”, a „legkisebbségnek”, a „félreállíthatóságnak” volt a szimbóluma abban a korban és társadalomban, amelyben az Emberfia élt. „*Aki megalázza magát, mint ez a gyerek, az a legnagyobb a mennyek országában*” (Mt 18,4) – mondja tanítványainak az Emberfia. Nos, a gyermekek és kicsinyek azok, akik a világ értékrendje szerint nagyra tartott dolgokat önmaguk vonatkozásában semmibe veszik, leépítik, felszámolják; mindazt, ami a világ számára érték és nagyság, értéktelenné tekintik

és lekicsinyítik, összezsugorítják. Mi az, amit a világ nagyra tart? Vagyon, egzisztenciális biztonság, pozíció, család, *gyermek*, köztisztelet, hírnév, tekintély stb. Aki efféle dolgokkal rendelkezik, az a világ értékrendje szerint „nagy” számít. Aki viszont az Emberfia tanítványa akar lenni, annak „kicsivé” kell válnia, sőt a „legkisebbé”. Annak *azon kell lennie*, hogy mindazt, amit a világ nagyra tart, ő semmibe vegye, ne törekedjen utána, s ha rendelkezne is vele, igyekezzen arról lemondani: „A legnagyobb legyen olyan, mintha a *legkisebb* volna” (Lk 22,26). „Mert aki magát felmagasztalja, az megaláztatik, aki magát megalázza, az felmagasztaltatik” (Lk 14,11). Így lesznek az utolsókból elsőek és az elsőkből utolsóak (vö. Mk 10,31). Ezért „ha valaki első akar lenni, legyen a legutolsó, mindenkinek a szolgája” (Mk 9,35).

A világ szemszögéből az Emberfia és tanítványai nagyon kicsik. Ez az értékítélet a világ részéről azonban nem tévedés. Azon értékrend alapján, amelyet a világ magáénak mond, az Emberfia és tanítványai *valóban* kicsik. Egy másik értékrend, Isten országának értékrendje szerint azonban hatalmasak. E hatalmaságuk azonban most még rejtett, nem nyilvánvaló, mint ahogy földi élete során az Emberfia hatalmasága is rejtett volt, és majd csak akkor lesz nyilvánvaló, ha majd újra eljön, de immár hatalommal és dicsőséggel teljesen (vö. Mt 24,30).

A „kicsiségnek”, az önmegalázásnak és az önlealacsonyításnak ez az eszméje teljesen feledésbe merült volna, ha fennmaradása csupán a teológusokon és a Szentírás kutatóin múlott volna. Hogy mégsem így történt, az Isten barátainak köszönhető, akik a „kicsiségről” szóló tanítás szent lángját újra és újra fellobbantották. Kiemelkedő hely illeti meg ezek között a kereszténység két messzire fénylő lángoszlopát: Assisi Szent Ferencet, „Isten szegénykékét”, aki tanításának középpontjába a „kicsiséget” állította, és aki a Kistestvérek rendjét alapította, valamint Keresztes Szent Jánost, akinél a „kicsiség” gyakorlására vonatkozó jézusi tanításnak aligha volt kiválóbb értője és értelmezője:

Hogy elérd azt, amit még nem ismersz,
arra tarts, hol mit sem ismersz.

Hogy elérd azt, amit még nem szeretsz,
arra tarts, hol mit sem szeretsz.